

én emberem, ez a makkegészséges, nagydarab ember a középpontja ennek a családi üzemnek. Szervező zseni. Munkavezető, leleményes ember. Biztosan keretlegény volt.

Áll egészségesen s meg se köszöni a rézgarasokat, forintokat, amiket kap. Mert kap. Jár neki. A demokráciától.

*

Betérek az espressóba, ahol minden délután feketézem. Végigjárók az asztalok között. Minden ötödik, hatodik ember a zsebébe nyúl. Aztán kihúzza a kezét és a körmét nézegeti. Zsákmány: *nyolcvan fillér.*

Jön a kisasszony és tessékkel kifelé:
— Tilos a koldulás! Menjen csak innen kifelé!
— A koldulás nem tilos, nagysám. *Demokrácia van!* Ellenben tudja mit? *Kérek egy duplát habbal.*
Azzal leülök egy asztalhoz s várom a rendelést.

A kisasszony tanácstalanul néz rám, valahogy úgy, ahogy az öregasszony a templom kapujában, mikor egy másik koldustól pénzt kapott. Hanem a trükkömmel sikere van. Egymásután hárman jönnek, elmennek az asztal mellett s pénzt dobnak a feketém mellé. Tetszett az öntudatos fellépés. Hogy a demokráciára hivatkozzam. Vagy az, hogy koldus kétemre feketét rendeltem. Ezek most azt hiszik, hogy iszonyú demokratikusak, ahogy pénzt adnak a produkcióért. Az elébb, mikor körülmentem, nyolcvan fillért kerestem. Most, míg a feketét izsom, *két egyforintos, vagy nyolc tíz- és húszfilléres* gyűl össze az asztalon.

Nézem a tányérkát, amire az van írva: «Köszönöm!» s arra szolgál, hogy a kiszolgáló kisasszonyoknak szánt borraivalót dobják belé. Valami ötvenhatvan fillér van benne, csupa tízfilléres. Lám, medítálok magamban, ez a húsz vagy huszonöt ember itt igazat ad a szakállas, nagydarab egészséges embernek ott a sarkon. A dolgozó embernek, aki az asztalok között szaladgál, a forró, levegőtlen helyiségben, aki ide mosolyog, oda bólint, ide kedveskedik, oda ügyeskedik, a dolgozó embernek tíz fillért dob hébe-hóba. De annak a szakállasnak, meg nekem, aki groteszk és szokatlan botrányt csináltam, nekünk *forintosát* fizet.

Mutatójajammal tétován rendezgetem a pénzdarabokat az asztal hüvös füveglapján. Nézem az izes borraivalós tányért. «A pincérek fizetést kapnak, nem jár nekik borraivaló.» S nézem az én zsákmányomat, mely egyre szaporodik. És akkor egyszerre arra gondolok: *ezeknek az embereknek itt, körülöttem rossz a lelkiismerete.*

Es az egész társadalomnak, kint az espressón kívül.

A társadalomnak, mely üresen hagyja a «Köszönöm» tányért, de forintost dug a szakállas ember kezébe. Valami igazságtalanságot éreznek ezek az emberek itt, valami egyetemes felelősségre gondolnak, meg arra talán, hogy *az a szakállas éppen csak annyira volt fasizta, mint az utcán járó száz emberből kilencven.*

Senki a vendégek közül nem küldi el a koldust, csak a pincér kötelessége megvédeni a vendéget a tolokodástól. Üres a tányér, de megvédi a vendéget. Haragszik rám? Vagy irigykedik?

Egyensúlytalan, rossz lelkiismeretű s katzenamerer a társadalom.

Markomba seprem a pénzt az asztalról. Belecsörgetem a «Köszönöm» tányérba s kimegyek az espressóból.

*

Aztán leülök a padra megint, szemközt a szakállással. Neki van igazsága. Adót ró ki a társadalomra, tudatos, konok, szegyéntelen és álcázatlan egészségével, adót vet ki ránk, rám, rád, minden arra haladóra. Nem szégyelli egészségét, mert lehiggadt, bölcs ember, céltudatos emberismerő. Tudja, hogy *nem azon van a hangsúly, mennyire nyomorék az, aki kér. Tudja, hogy ő, a koldus nem egyen többé, hanem tünet. Intézmény, mely az ő külön öltetessége nélkül is existál. Szelep, melyen át a konjunktúra, a a rossz lelkiismeret, az emésztetlen, elfelejtett közelmúlt s az egyensúlytalan jelen felgyűlt légnyomása távozik.*

Főlényel koldul, bizonyos méltósággal.

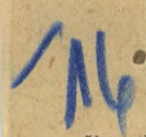
Tudja, hogy nagy erő védi őt, a társadalom rengeteg erdeje, a pesti Bakony, mely elhíreszteli, hogy ez a nagydarab ember, ez a szakállas, ez a demokrácia tünete. Behúnyja a szemét, mint a strucc, *ráfogja a koldusokat a demokráciára és cinkos szemhunyorítással pénzt nyom a kezükbe.* Szaporítja őket.

Oda kellett volna írnom a márványasztalra: *itt volt Mátyás király, megévelt hat jóást.*

De ki kérné számon a gonosz bíró bűneit...

Haladás

Lap: 1947 JÜL. 3
Megjelent:

BUDAPESTI KOLDUSOPERA

IRTA: PAPP ANTAL

«...Itt volt Mátyás király, megevett hat jóást.»

A rangrejtve, leskelődve és tépelődve a nép között utazgató magyar *Harun Al Rasid* példája járt eszemben, ahogy a napokban koldusruhában dődögtem a pesti utcákon. Az egyik színházi öltözőben gondos színészekek megfelelően elhanyagott külsőt kölcsönöztek nekem ez alkalomból, ugyanott egynémely szánalomgerjesztő ruhadarabot is találtam, azonkívül fekete szemüveget, fehér botot, egyszóval ugyanolyan gonddal maszkiroztam magamat a koldulásra, mint a többi budapesti alkoldus. Azután leereszkedtem a pesti «Broadway» forgatagába szerencsét próbálni.

Mindig izgatott a pesti koldusvilág körül keringő legenda, a napi száz-kétszáz forintos kereseti lehetőségek, a koldulás szociális és politikai háttere — igen, mert *ilyen is van neki* —, egyszóval az egész, ellentétes, groteszk, korszerű és örökbecsű, furcsa kakofónia, ami e lassan rákosodó intézmény, a pesti koldusopera körül kavargó.

Első állomásnak a Teréz-templom küszöbét választottam, e szelíd és árnyas helyet, ahol Szív Ujságok, egyházközségi hirdetések és átszellemlült, hűs mosolyok között maga az örök piétás honol. Balra mellettem a templom egere ül, halvan év körüli, fejkendős, reszketősfejű öreg, fehérégér, törzsvendég e helyen, *habitué*, aki pontosan listát vezet magában az esküvőkről, gyászmisékről, ismeri a naponta többször egy-egy Miatyánkra beléző futóvendégek s a többórás áhítatot tartók szokásait, ismeri a kislít szemek vízes csillogását, a tömjén és kölni szagú délutáni találgák titkait, a külön-külön érkező és párosan távozó, megrebent és boldog fiatalokat — egyszóval az egész szent és örök körforgást, mely az exkluzív és elegáns

templom ajtaja körül zsong s mindezt aggodalmas és shylocki gonddal váltja fel aprópénzre, többéves gyakorlattal, a habituék fölényes technikájával.

Új tőlem balra és féltékeny, irigy szemekkel pislog felém. Eltévészti a Rózsafüzér pergebesét is — engem nem lehet becsapni, én tudok Rózsafüzért mondani — és most is percekig elnézem az öregasszonyt, aki imitálja az imát, de közben azon gondolkodik, hogyan dobhatna ki a templomajtóból. En vagyok a fürgébb, megszólítom:

— Néni, lelkem, *kihagyott három Ödvözléggel!*

— Mi köze hozzá? — rikácsol rám, most már hangjára találva s otthonosan. Övé a belső kör előnye, a bennszülöttek fölénye, a szakmai rutin. Ő a törzsvendég e helyen. — Mit keres maga itt? Menjen dolgáral *Maga is kintről jött, úgye? A németektől...*

— Nem mernek hazamenni a falujukba, mert nyilasok, bűdös kometisták voltak! Hát itt lopják a napot, eleszik a szegény koldustól a kenyeret... az Isten áldja meg, lelkeském, egy fillért a szegény Lázárnak!...

Ezt nem nekem mondja, valami arra haladóznak. Aztán megújult erővel folytatja a denunciaciót:

— Szólni kell már a *sekrestyésnek*, szólni is fogok. Ki ül itt? Kinek a helye ez? Ide jönnek, elszívják a levegőt is!

— Itt van, lelkem, édesanyám, a magáé! — azzal a kalapomban levő pénzt összemárkolom s a kezébe nyomom.

Megrebbenve néz rám s elképedten. *Hogy koldus adjon a koldusnak!* Ez oly mértékben rázza meg, ez a precedens nélküli, gyanús és groteszk szituáció, hogy egyszerűen megenyhül.

— Jól van, lelkem, fiam, jól van. Úljél csak itt, ha elfáradtál. Hová való vagy? Debrecenbe... Az messzi van. Miért nem mégy haza? Nem mersz? Mit csináltál? Nekem elmondhatod... *az Isten áldja meg, egy fillért a szegény Lázárnak!*... szóval hazaszóktél. Jól van, jól, értem. Aztán miéért koldulsz? Miéért koldultok mind? Menjetekek dolgozni! Amíg én bírtam magam, én dolgoztam. Ezek a léhűtők meg, ezek a mostaniak — legyint —, ma mindenki koldul. A Józsi is. A Cibak Józsi. Az a Körúton áll. Jól keres, azt mondják. *Ezek mind jól keresnek.* Szemtelenek, erőszakosak. Ha rendőr jön, elszaladnak, *mi meg csak ülünk, élénk óta, csupaszon.* Standja volt annak, lelkem, az Üllői-úton. Most elvették a kometisták. Meg a zsidók — tesszi hozzá nyomatéknak, a lételesség kedvéért.

- Bent volt a pártban?
- Miféle pártban?
- A nyilasoknál...
- Na, aztán mi van vele, ha bent volt? Akkor az járta, most a másik! Mindig eszi a fene az embereket... *az Isten áldja meg, szegény Lázár...*

*

Kereselem a Józsit a Körúton, de nem találom. Standja volt az Üllői-úton. Szóló szőlőt, mosolygó almát, csengő barackot árult. Meg pirosvérű meggyet. Aztán márcsak a piros vérre specializálta magát. Bezárta talán a boltot, géppisztolyt fogott, az Andrassy-út 60-ba járt, onnan a Dunaparttra, meg a Lipótvárosba. Kicsi nyilas lehetett, egészen kicsi. Meggyben s emberi vérben utazott.

Most elégedetlen, mert a demokrácia nem adta vissza standját, ahonnan rabolni járt s gyilkolni talán...

De elégedetlen mind, akivel beszéllek, bicsegye, lassan és megértően. Egyik-másik dolgozik is, délelőtt a kertben, a saját telkén, kint Pestújhegyen. Délután kiáll ide, koldulni. Ke-

resni is kell valamit. De a legtöbbje semmit sem dolgozik. Sajnálja az időt, amit munkával eltölt. Nem igaz, hogy kétszázat is megkeresnek egy nap, de van, amellyik nyolcvanát elvisz. De csak az amatőrök. A friss erők, akik konjunktúrának tekintik a koldulást, aranybányának, ami után majd nyugalmába vonulnak, a jó idők elmúltán, vagy az ellenőrzés erősödésén. *Három hamis vakra esik egy igazi.* Az gyámoltalanul és halkán áll, félrevonulva és féltékeny.

Am az érzésem: *szégyelli ezeket az új vakokat.*

Szemérmes koldus...

*

Bicegek a mankón, kánikulától izzadt, maszlixos bajússzal, hajjal, befelé az Andrassy-úton. Arra gondolok, hogy a *szóbeszéd azt mondja Pesten: a demokrácia jellegzetessége ez a koldus-dömping.* És szidják miatta a demokráciát. De ahogy itt forgok, a szegénység levében, az Abbázától az Operáig, ebben a pénzes, espressós, üzletes körben, ahogy sorra minden koldust meginterjúvolok, egy pohár sörrel vagy más csalással, féltékenységi párbajban, bosszús, borús vagy bátorító beszélgetésben, hát azt látom: *aki itt a pesti utcán koldul, az majdmind nyilas.* Nyugatról hazaszivárgott emberek, nem igazolt házmesterek, akik nem mernek s nem tudnak visszatérni a régi mesterségükhöz. Nem mernek hazamenni a faluba, ahonnan Nyugatra mentek s ahol már régen elfelejtették a nyilas karszalagokat, vagy falubirói székben, párttitkári irodában ülnek a valamikori karszalagosok. Meg pesti, pestkörnyéki léhűtők, akiket az évtizedig tartó *szajré* teljesen korrumpált s többé nem akarnak dolgozni. Egy nemzedék, mely a harctéren nőtt fel, lopott, ha elhagyott házat látott, rabolt, ha védtek a házat, egy nemzedék, melynek mindig volt könnyebbik útja. A munkánál könnyebb útja.

— Meleg van dolgozni, úgye, hé-kás? — csip felém a szemével egy őszes, egészséges, erős férfi. Ha megberetválkozna, elmehetne nagykövetnek Hágába, vagy mit tudom, hová. Most a tíznapos szakállával keresi a kenyeret.

— Mennyit gyűjt egy nap?

— Eridj a fenébe, a hekus-istened! Mi közöd hozzá? Lódulj innét! Hát lódulok. Leülök odébb egy padra s figyelem a szakállast. Áll a kávéház s a rövidárukereskedés között, a csatornának támaszkodva. Két lába, két keze, szeme, mindene rendben. Még arra se gondol, hogy fekete szemüveget vegyen fel. Vagy botot és mankót. Áll décegen, követelőn, magától értetődően. Ez az ember dolgozhatna, arathatna most, fát rakodhatna a teherpályaudvaron. Hídat építhetne vagy kapálhatna. De itt áll a Nagy mező-utcában, azzal az öntudatos fölényel, ahogy az áll, aki a helyén érzi magát. A hivatását gyakorolja. Ez az ember meg van sörte, mert nincsenek többé erőszakkal gazdálanná vált üzletek, amiknek a tulajdonosa Ukrajnában, vagy a bécsi országúton gyalogol véres lábbal s a boltjára nem is gondolva többé.

Azt mondják, a demokrácia hozta a koldusokat. Nem, ezek a munkátlan ál-koldusok itt éltek közöttünk az elmúlt években is. Csak akkor nem koldultak, hanem raboltak. S gyilkoltak.

Tíz perc alatt kétszer is odamegy hozzá egy srác, pénzt ad neki s elsiet, valamire a kávéházba. Az anya, karján egy két éves gyerekkel talán húsz lépéssel arrébb koldul. A nagyobbik lány pedig virággal, keshedt kis testével koldul, házal valamire. S az